

КОВАЛЕНКО Артем

професор кафедри поліцейської діяльності Луганського навчально-наукового інституту ім. Е. О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРИЙНЯТТЯ ТАКТИЧНИХ І ПРОЦЕСУАЛЬНИХ РІШЕНЬ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Досудове розслідування кримінальних правопорушень є складною інтелектуальною пізнавальною діяльністю що потребує від слідчого, дізнавача й прокурора вміння аналізувати ситуацію, котра склалась у провадженні, та адекватно не її реагувати. Тактичні і процесуальні рішення уповноважених осіб є засобами впливу на таку ситуацію з метою досягнення проміжних та загальних завдань у кримінальному провадженні. Подібні рішення є свідомим вибором та реалізацією певної моделі поведінки. Від своєчасності і грамотності їх прийняття напряду залежить успішність кримінального провадження в цілому.

В умовах дії правового режиму воєнного стану, під час прийняття тактичних і процесуальних рішень у кримінальному провадженні уповноважені особи мають враховувати низку додаткових факторів. Серед них варто виокремити такі.

1. Специфічні положення кримінального процесуального законодавства, що діють в умовах правового режиму воєнного стану. У зв'язку зі збройною агресією російської федерації та введенням на всій території країни правового режиму воєнного стану, процесуальні й тактичні рішення у кримінальному провадженні мають прийматися з урахуванням положень Розділу IX-1 КПК України та інших спеціальних норм

кримінального процесуального законодавства. Зокрема, за наявності ризиків для життя й здоров'я учасників кримінального провадження, об'єктивної неможливості виконання повноважень слідчим суддею, наявності технічних проблем тощо може застосовуватися альтернативний порядок ініціювання й проведення обшуку, негласних (слідчих) розшукових дій, застосування заходів забезпечення кримінального провадження, затримання особи, продовження строків досудового розслідування та інших процесуальних дій. Через це, уповноважені особи у кожному випадку прийняття тактичного чи процесуального рішення повинні оцінювати ситуацію, що має місце у кримінальному провадженні, на предмет відповідності обставинам, за яких застосовується спеціальний порядок кримінального провадження в умовах воєнного стану.

2. **Безпека учасників кримінального провадження.** Відповідно до ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Це означає що безпека учасників кримінального провадження завжди матиме вищий пріоритет порівняно з вирішенням завдань кримінального провадження. Приймаючи рішення про проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, обираючи час та місце їх проведення, перелік учасників і залучені технічні засоби уповноважені особи зобов'язані у першу чергу потурбуватися про особисту безпеку всіх учасників цих дій. Насамперед згадані проблеми виявляються у кримінальних провадженнях, що здійснюються у зонах ведення бойових дій, на прифронтових та деокупованих територіях. Приймаючи рішення про проведення будь-якої процесуальної дії поза приміщенням органу досудового розслідування (зокрема на відкритій місцевості) уповноважена особа має заздалегідь дізнатися де розташовані найближчі місця для укриття, медичні заклади, проконсультуватися з представниками Сил оборони щодо вірогідності обстрілів та інших атак з боку окупантів, вирішити питання щодо залучення спеціалістів-вибухотехніків для розмінування тощо. Утім, подібні питання можуть виникати і в тилкових регіонах нашої країни. Зокрема проблемним є рішення щодо зупинення або продовження проведення процесуальних дій у разі оголошення у відповідному регіоні повітряної тривоги. З одного боку, уповноважена особа має потурбуватися про безпеку всіх учасників процесуальної дії, негайно зупинити її проведення і забезпечити направлення усіх залучених осіб до найближчого укриття. З іншого – подібні зупинки можуть бути пов'язані із суттєвими тактичними ризиками, втратою слідів кримінального правопорушення, затягуванням процедур, надмірним обмеженням прав затриманих осіб тощо. Складним у даному аспекті є також рішення про залучення або незалучення понятих до проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи за наявності потенційної небезпеки для їхнього життя чи здоров'я. Видається, що у випадку оголошення повітряної тривоги під час проведення обшуку, залученим понятим має бути безальтернативно надана можливість покинути місце проведення процесуальної дії та пройти до найближчого укриття, що

ускладнить завершення відповідної дії. Тому вважаємо що положення абз. 3 п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України щодо можливості проведення обшуку, огляду житла без залучення понятих у разі введення воєнного стану мають розповсюджуватися й на відносно «безпечні» тиллові регіони нашої держави.

3. Обмежені можливості збирання, дослідження й використання доказів. Наявні у кримінальному провадженні докази та доступні можливості їх отримання, перевірки і використання є однією із головних підстав прийняття тактичних і процесуальних рішень у кримінальному провадженні. У межах криміналістичної ситуалогії названі обставини прийнято вважати інформаційним критерієм слідчої ситуації, на модифікацію котрої і спрямовані відповідні рішення. Зокрема процесуальні рішення відповідно до ст. 94 КПК України мають прийматися виключно на основі оцінки кожного доказу з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупності зібраних доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку. У свою чергу тактичні рішення приймаються на основі аналізу доступної уповноваженій особі орієнтуючої і доказової інформації та формування завдань щодо отримання й перевірки інших відомостей, що мають значення для кримінального провадження. В умовах ведення бойових дій у багатьох регіонах країни та дії правового режиму воєнного стану можливості збирання, дослідження й використання доказів уповноваженими особами можуть бути суттєво обмежені через недоступність місць локалізації слідів кримінального правопорушення, вимушене переміщення в середині країни та за її межі потерпілих, свідків і підозрюваних тощо. Окрім внутрішнього по відношенню до слідчої ситуації інформаційного критерію на процес доказування у кримінальному провадженні можуть суттєво впливати також і зовнішні фактори пов'язані з дією воєнного стану. До них можна віднести стан матеріально технічного забезпечення органу досудового розслідування, рівень робочого навантаження, наявність електроживлення, функціонування інших правоохоронних органів (судів, прокуратури, судово-експертних установ) тощо. В описаних умовах під час прийняття тактичних і процесуальних рішень уповноважені особи мають враховувати наявні обмеження і ускладнення доказової діяльності, усвідомлювати та ефективно керувати тактичними ризиками, шукати альтернативні способи отримання, перевірки й використання доказової та орієнтуючої інформації у кримінальному провадженні.

Таким чином, варто підсумувати що правовий режим воєнного стану та суспільно-політичні умови що його супроводжують суттєво впливають на процес прийняття тактичних і процесуальних рішень у межах досудового розслідування кримінальних правопорушень. Під час прийняття таких рішень уповноваженим особам потрібно оцінювати ситуацію, що склалася, на предмет відповідності обставинам, за яких застосовується спеціальний порядок кримінального провадження в умовах воєнного стану, приділяти увагу забезпеченню безпеки учасників процесуальних дій та враховувати обставини, що ускладнюють збирання, дослідження й використання доказів.

УДК: 327:007:342.78 (477) (082)

О 64

**Рекомендовано до друку Вченою радою
Донецького державного університету внутрішніх справ
(протокол № 23 від 30 серпня 2023 р.)**

О 64   **Організаційно-правове забезпечення національної безпеки в умовах воєнного стану:** матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 7 липня 2023 року). Донецький державний університет внутрішніх справ. Кропивницький, 2023. 340 с.

У збірнику представлено матеріали доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Організаційно-правове забезпечення національної безпеки в умовах воєнного стану» (7 липня 2023 р., м. Кропивницький). Розглянуто актуальні теоретичні та практичні питання, що стосуються забезпечення національної безпеки України з урахуванням воєнно-політичних загроз і викликів. Наведено пропозиції з удосконалення законодавства і правозастосовної практики, спрямовані на підвищення ефективності діяльності державних органів та інших суб'єктів, що беруть участь у забезпеченні національної безпеки України.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників закладів освіти й наукових установ, здобувачів вищої освіти юридичного і правоохоронного напрямів, працівників органів Національної поліції, інших державних органів, що входять до складу сектору безпеки і оборони.

Матеріали доповідей друкуються в авторській редакції. Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ в матеріалах доповідей несуть автори.

УДК: 327:007:342.78 (477) (082)

© Колектив авторів, 2023

© Донецький державний університет внутрішніх справ, 2023